

Recenzió: Pszichoterápia, 2011, 20:389-91.

FÜREDI JÁNOS:A KÉNYSZER KAPUI. PSZICHOKRIMI 301 old.,2900 Ft.,Medicina Kidó, Budapest, 2011.ISBN 978 226 317 5

Memoár? Szakmatörténelem? Pszichohistória? Pszichokrimi, mint azt a könyv címe igéri? Egy hivatás-személyiség sors-összegzése? Egy korszakot lezáró bucsu Lipót-siratóval?

Mindez együtt Füredi János könyve. Egyszerre szól a magyar pszichiátria és pszichoterápia fél évszázados sorsmenetéről de a könyv szerzőjének szakmai élettörténetéről is. Láthatóvá tesz egy elkötelezett, teremtő életutat, egyfelől a személyiség önfeltárásán át, másfelől az események személyes optikájában a pszichiátriának a politika kényszerkötéseibe ágyazott vergődését nyomon kísérve. Válasz arra, miképpen lehetett „a huszadik század megnyomorító légkörében és a huszonegyedik káoszában” áttörni a kényszer kapuit, a sorstársakkal közös szociális konstrukcióban megteremteni az önálló magyar pszichiátriát. Miképp lehet a requiemből a credo erejével ad futurum álmodni egy „kényszermentes”, szabad közösségi, kapcsolati pszichiátriát.

Illendő módon követem a recenziók kedveltebb formáját és előljáróban bemutatom, hogy tizenhat fejezetet találunk ebben a könyvben. Ezeknek a személyes és szakmai szintek közötti hullámvasutjára ülve az olvasó hol a személyes sorsmenetben, hol a szakmapolitikai történések követésében merülhet el. A kettő olyannyira összefonódik, hogy csak hangsúlyaiban tűnik át egyik vagy másik oldal dominanciája. Ekképp a szerzőt nem ismerő olvasó azt hihetné, egy szakma-diplomáciai sorsra elköteleződött szerzetes sorait olvassa, aki odaszánta életét a nagy feladatnak.

A könyv lelki szerkezete körkörös, talán spirál jellegű, mint a szenvedély örvénymozgása /mint azt tudjuk Hermann Imrétől/. Koncentrikus körökben futnak a témák a mag, a pszichiátria körül és a mag megtestült valósága a Lipótmező, a Sárga Ház. „Volt egyszer egy Sárga Ház... Füredi Jánossal együtt sokan siratjuk a szellemi fellekvárat, amely szakmai életünk központja, a magyar pszichiátria szive volt, alfa és omega...

Tudjuk, hogy minden ember halandó, de műve(-miként Horatius üzeni-)tuléli őt. Vajon melyikünk merné Horatiussal együtt kimondani:Exegi monumentum aere perennius../véghezvittem immár nagyhirű munkámat!/ Arra azonban mindnyájan vágyunk, hogy jelet és nyomot hagyjunk életszövetünk egyedi mintázatával abban a sorsban, amely megadatott.Látható, hogy Füredi János megtette a tőle telhetőt. Vajon maradt-e valami, amit számonkérhet önmagán?

A tizenhat fejezet első három része szemérmes invokáció, az olvasó beavatása, ki a szerző és miért fogott bele ennek a könyvnek a megírásába, milyen életut vitte a szerzőt a közösségi pszichiátria preferálása, majd az elköteleződés felé. A pálya kezdeteire láthatunk rá. Az ötödik: történelmi memento, a Magyar Pszichiátriai Társaság megalakulását tárja elénk, annak minden diplomáciai

bonyodalmával együtt. A hatodik fejezet a klinikumé, a Központi Állami Kórház és „Béla király úti osztály” rehabilitációs és új, kapcsolati pszichiátriai modelljét és a családterápiás rendszerszemléletű munkát mutatja be a mindennapi munka küzdelmeiben. A „család” című részben a családterápiás gyakorlatot és e szemléletet működtető szakmai családot ismerhetjük meg. Memento mindazokról is, akik pálya- és küzdőtársak voltak. Külön fejezet /a hetedik/ avat be a Lipótra kerülés, az ott megkezdett munka uttörő szakmai folyamatába, amelyet a rendszerszemléletű közösségi pszichiátria és a családterápiás gyakorlat képviselt. A képzés-oktatás nyolcadik fejezetében a pszichoterápiás gyakorlat magyarországi születésének és kibontakozásának történéseire láthatunk rá, az OTKI, később HIETE tanszéki majd tanszékvezetői szervező-szakmapolitikai és modellértékű gyakorlati munka összefüggéseiben. A fénykortól a Semmelweis Egyetem által keresztülvitt bekebelezési majd megszüntetési szakaszig /2002/ mégis olyan fundamentális szakképzési folyamatok indulhattak el Füredi János szervező és gyakorlati munkássága, lipóti pszichiáter szakigazgatói munkássága idején, amelynek az egész magyar pszichoterápia mindmáig haszonélvezője. A „Nyéki”-ről, az osztályon folyó kutatásokról, a kandidátusi munkáról, majd a nagyivü depresszió-kutatás megvalósításáról és az alapellátásban dolgozó orvosok pszichoterápiás kulturájának szervezett rendszerben történő támogatásáról szól a 11. fejezet. A 12-ik fejezet Füredi János diplomáciai talentumait láttatja. Itt az államapparátusba, a javaslattevők és döntéshozók közé bekerülést, a Szakmai Kollégiumban folytatott munkáját ismerhetjük meg. Ez a rész kifut a Lipót megszüntetése utáni ataxiás minisztériumi, központi működés keretében folyó Országos Pszichiátriai Központ tervezésének, majd megvalósításának kérdései felé is. Közli Németh Attila igazgató egy éves működési beszámolóját is a Semmelweis egyetem keretében kialakított Pszichiátriai Központról. Mégis, a fejezet komprehenzív tabló a súlyos következményekkel járó pszichiátriai Trianonról. Tovább lépési javaslata a pszichiátriai betegellátás kritikus helyzetének javítására /174-178old./ követendő modellt kínál. A 13.ik fejezet a nemzetközi terepeken végzett munkáról szól, melynek a politika versus pszichiátria nagyrészt eddig kevésbé közismert eseményeinek leírása ad különleges izgalmat. Élményszerűen festi le, hogy mit jelentett a kommunizmus idején a magyar ég alatti léthelyzetből a nemzetközi terepekre lépve képviselni a hazai tudomány, oktatás és gyakorlat színeit. A 14. fejezet a szellemi munka előadásokban, közleményekben és konferenciákon hagyott nyomaira világít rá, jól tükrözve a pedagógiai eroszt, a fiatal rezidens pszichiáterek fellépési, szereplési és prezentáció-„minőségbiztosítási” képzését. Azt hiszem, hogy máig kevés olyan ötletbuzgár pszichiáter létezik, mint Füredi János. A Pszichiáter Professzorok és Tanítványaik Klubját pl. máig nehéz elfelejteni, sokan kopirozzák manapság anélkül, hogy az eredetéről megemlékeznének. Máig él viszont a /Janssen Cilag támogatásu/, Fehér Lászlóval elindított Budapesti Pszichiáterek Klubja, de a Pszichoedukáció szervezete is, a Lélekemelő című

periodikával, amelyben a szakma jeleseinek bemutatására is sor kerül. A Lillafüreden indított „Lillyfüred” kulturális és művészeti rendezvénysorozat említése sem hagyható ki, Szirmai Imre professzor méltató versikéjével emlékezve „az utolsó medvére”:
”Nem fogja nyíl, átszellemült/Fedél nélkül így lett eszmével határos/ az utolsó medvénk Lillán: a Füredi János.”

Pályatársakra, barátokra emlékezések képezik a 15.ik fejezetet Mária Béla, Tariska István, Mérei Ferenc, Veér András és Popper Péter személyisége és jelentősége néz vissza ránk a „tulsó partról” Füredi János élménytükreben. A 16.rész már a bucsu, zárás, requiem és credo. Egy személyes sors belehelyezése az időbe, pesszimista záradék helyett optimista előretétekintéssel.

Egy recenzió megengedi, hogy szabad utat választva azt a vonalat emeljem ki a könyvből, amely leginkább megragadott, mert Füredi János életének sorskönyvi mélységeit tárta elém. Ahogyan olvastam, elindultam a szerzővel együtt egy olyan szellemi uton, amelyen elmondta-elmesélte, milyen sorsdöntő életlépésből indult el egy hatéves kisfiu, akit szülei arra kértek, hogy döntse el: marad-e velük a lágerben vagy elmegy a nagynénivel. Amikor kilépett a „Kényszer Kapuján”, még nem tudta, hogy ezzel a döntéssel megmentette saját és édesanyja életét. És elkezdődött az életut. Az anyai-apai hozomány életre szólóan meghatározva a fiu életét, miként lépett tanítómestereinek, az odaadóan szolgáló életü apának, az egyetemes kultúra légkörébe vonzó Kun Miklósnak, a zseniális Mérei Ferencnek és a cizellált-lelkű, mélyen humanista Moussong Kovács Erzsébetnek a nyomdokába, hogy a Kényszer Kapuin visszalépve abba a világba merészkedjék, ahol (belépése idején) még zártak voltak a szabadság utjai és lágerszabályok határozták meg a benn vagy kinnlétet. Ebből a világból azután minden, emberhez méltó kivezető utat igyekezett megtalálni az a lélek, amely már gyermekként megtalálta a szuverén döntés szabadságát a lelkében. Szervező talentumaival, feszültségeket elegyengető ügyességével (majdnem) minden tervét megvalósította, szabaddá tett sokakat, amint egykor megmentették és szabaddá tették őt. Sorskönyvét beteljesítette, az üldözöttek /Pataki István, Mérei Ferenc/ menedékeként szolgáló Lipótmezőn jól szolgált, a hatvanas évektől kivirágzó pszichiátria és a „fényes szellők” pszichoterapeuta nemzedékének kimagasló személyiségeként tekinthet vissza életutjának intramurálisan aktív szakaszára. Ma széles körben és kedve szerint tevékenykedik, szokása szerint sokakat mozgató szakmai szervezési hálózatot élte, mozgósít, és minden fórumon képviseli a hivatást.

Könyvének olvasása megindította. Kinyitotta bennem az emlékezést, vele tartottam azoknak az eseményeknek a visszaidézésében, amelyeknek magam is élményrészese voltam.

Igen! Füredi János most is autonóm módon dönti el, hogy kilép-e a hallgatás falai közül, és mindent tud „A feladatról és a pillanatról”. Márai Sándor füveskönyvének 142-ik üzenetét olvastam ki könyvéből, amelyet most idéznem kell, hogy világossá tegyem, miért jó, hogy ez a könyv megszülethetett:

„Vigyázz arra, hogy ne mulaszd el a pillanatot, amely csak a te pillanatot, ez műved kivitelének végzetszerűen kijelölt időszaka. Kényelem, gyávaság, lustaság néha késleltetik feladatod kivitelét, noha szived mélyén tudod jól, hogy az idő telítve van mindazzal, amit rajtad keresztül akar elmondani, s egy pillanatot sem mulaszthatsz el, mert elmondja valaki más helyetted, s nem úgy mondja el, ahogy te jónak és igaznak hiszed. Tudományban, művészetben, irodalomban, közéletben vannak ilyen sürgető pillanatok, mikor egy igazság megérett és ki kell mondani. S ha úgy érzed, végzetesen éppen téged jelölt ki a feladatra a sors, ne késlekedj, mint a rossz színész, aki elmulasztja a jelenet végszavát. Nemcsak műved van, az idő is van. S az időn belül megvan a te pillanatot, amelyet nem szabad elmulasztani”.

Füredi János nem mulasztotta el azt a pillanatot, ami műve kivitelének kijelölt időszaka. Megörökített, aminek fenn kell maradnia az időben. Megtette, amit kellett.

Minden magyar pszichiáter, pszichológus, pszichoterapeuta, segítő foglalkozásu, közösségi mentálhigiénés szemléletű szakember olvasmánya ez a könyv. Továbbgondolhatja, továbbírhatja magában avagy saját memoárjában, és megfogadhatja a szerző üzenetét: „azoknak is szól ez a könyv, akiket érdekel az egészségügy, az ott dolgozó emberek sorsa, valamint minden más mazochistának!”

Budapest, 2011 június 13

Bagdy Emőke